

Směrnice Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 23.11.1967, sp. zn. Pls 6/67, ECLI:CZ:NS:1967:PLS.6.1967.1

Číslo: V/1968

Právní věta:

Směrnice pléna Nejvyššího soudu o předpokladech pro zvýšení úrovně soudních rozhodnutí v občanském soudním řízení u soudů prvního stupně.

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 23.11.1967

Spisová značka: Pls 6/67

Číslo rozhodnutí: V

Číslo sešitu: 4

Typ rozhodnutí: Směrnice

Hesla: Řízení před soudem

Předpisy: 36/1964 Sb. § 29 odst. 2 písm. a)

Druh:

Sbírkový text rozhodnutí:

Směrnice pléna Nejvyššího soudu o předpokladech pro zvýšení úrovně soudních rozhodnutí v občanském soudním řízení u soudů prvního stupně.

Na podkladě rozboru a zhodnocení úrovně soudních rozhodnutí v občanském soudním řízení u soudů prvního stupně, projednaného a schváleného presidiem nejvyššího soudu ve smyslu § 29 odst. 2 písm. a) zák. č. 36/1964 Sb. dne 23. 11. 1967, vydalo plénum Nejvyššího soudu podle § 30 odst. 2 písm. a) zák. č. 36/1964 Sb. k zajištění jednotného výkladu a jednotného užívání ustanovení občanského soudního řádu o formě a obsahu soudních rozhodnutí, jakož i předpisů souvisejících, tuto

směrnici:

I.

Poznatky z průzkumu úrovně soudních rozhodnutí v občanském soudním řízení o praxi soudů prvního stupně doložily znovu některé opakující se nedostatky v dodržování ustanovení občanského soudního řádu při tvorbě rozhodnutí.

- Z obsahu četných rozhodnutí soudů prvního stupně opětovně vyplývá základní nedostatek občanského soudního řízení, jímž je neúplné zjišťování skutečného stavu věci.

- Některá rozhodnutí soudů prvního stupně nesou stopy nepřipravenosti a uspěchanosti při tvorbě a při písemném vyhotovování rozhodnutí. To se projevuje málo promyšleným řešením projednávaných věcí při poradách senátů a nedostatečným odůvodněním vyhlášených rozhodnutí.

V písemných vyhotoveních se tato nepřipravenost projevuje buď zbytečně rozvláčným reprodukováním přednesů účastníků řízení a provedených důkazů anebo naopak neúplným, zlomkovitým, jen skutkově konstatujícím vyjádřením těchto údajů v rozhodnutí.

Předsedové senátů soudů prvního stupně připravují k vypracování písemných vyhotovení rozsudků zpravidla bez přípravy nástinů rozsudků a diktují je z paměti.

- Některá rozhodnutí soudů prvního stupně svým obsahem potvrzují i nedostatky v odborných znalostech soudců a v logickém úsudku o zjišťovaných skutečnostech.

To se projevuje především v tom, že se opakují nedostatky při zjišťování skutečného stavu věci, při právním posouzení věci, při vymezení jejich vzájemného vztahu a jejich vyjádření v obsahu rozhodnutí. V rozhodnutích nebývá uvedeno, co soud z jednotlivých provedených důkazů a ostatních zdrojů poznatků zjistil, proč přiznává některým získaným údajům hodnověrnost a proč jiným údajům hodnověrnost a význam pro řešení věci nepřikládá, případně proč některé navrhané důkazy nepokládal za nutné provést.

Právní posouzení, jež má tyto výsledky dokazování podřadit pod určitou právní úpravu, bývá neúplné, paušální a často je vyjádřeno jen odkazem na některá zákonná ustanovení; někdy dokonce tento odkaz na zákonné ustanovení chybí. Zřídka je v odůvodnění rozhodnutí podán výklad použitých zákonných ustanovení v souvislosti s řešením projednávané věci. Právní posouzení v odůvodněních rozsudků vyjadřuje někdy i nejistotu, nerozhodnost v právní kvalifikaci a nedostatky teoretických znalostí (např. v otázkách odpovědnosti, zavinění a příčinné souvislosti při náhradách škody).

- Nejsou ojedinělé rozsudky, které vykazují závažné nedostatky z hlediska určitosti, úplnosti a vykonatelnosti výroků rozhodnutí.

- Vydávání a vypracování písemného vyhotovení usnesení je věnována zpravidla ještě menší pozornost než u rozsudků.

- Úroveň úpravy a psaní (tištění) soudních rozhodnutí není stále na potřebné výši.

- Dochází dosud k průtahům ve vypracování písemných vyhotovení rozhodnutí a k chybám při jejich doručování.

Všechny tyto nedostatky snižují citelně úroveň správnosti, přesvědčivosti a výchovného působení soudních rozhodnutí.

II.

Ke zlepšení úrovně soudních rozhodnutí v občanském soudním řízení u soudů prvního stupně je třeba dbát zejména těchto zásad:

1. Hodnocení výsledků dokazování soudem

Povinností soudu je provést řádnou přípravu jednání, umožnit účastníkům řízení uplatnit a upřesnit stanoviska v projednávané věci, provést důkladně a odpovědně dokazování, zhodnotit výsledky dokazování, přičemž je třeba přihlížet pečlivě ke všemu, co vyšlo na řízení najevo, a provést právní posouzení věci. Pak soud přikročí k vydání rozhodnutí.

V řízení shromážděný materiál je tedy třeba zhodnotit. Soud přistupuje k hodnocení jednotlivých provedených důkazů z hlediska jejich hodnověrnosti a pravdivosti; rozhoduje tedy o tom, zda podle názoru soudu odpovídají objektivní skutečnosti či nikoliv.

Soud není omezován zákonnými předpisy v tom smyslu, jak který důkaz hodnotit (zásada volného hodnocení důkazů). Hodnotící úvaha soudu není ovšem libovolná, nýbrž v duchu vedoucí procesní zásady občanského soudního řízení – zásady materiální pravdy – musí vycházet ze všeho, co vyšlo v řízení najevo. Tyto skutečnosti musí soud respektovat a musí správně určit jejich vzájemný vztah. Přitom soud není vázán žádným pořadím významu a průkazní síly jednotlivých důkazů a samozřejmě ani souhlasnými údaji účastníků řízení.

Uznání nároku účastníkem v průběhu občanského soudního řízení musí soud hodnotit ve smyslu § 132 o. s. ř., tedy v souvislosti s výsledky provedených důkazů, přihlížející ke všemu, co vyšlo v řízení najevo. S tímto uznáním nároku nejsou spojeny zvláštní procesní účinky a soud musí zkoumat, zda z hlediska hmotného práva obстоjí nárok žalobce i bez ohledu na uznávací projev žalovaného.

Soud hodnotí každý důkaz jednotlivě i všechny důkazy vcelku. Hodnocení každého důkazu jednotlivě ve smyslu § 132 o. s. ř. neznamená ovšem řadit je pouze vedle sebe, nýbrž chápat je ve vzájemných vztazích a souvislostech. Jen tak je možné odlišit na poznávané skutečnosti její hlavní, vedlejší a nahodilé znaky.

Konečnému úsudku soudu o projednávané věci, vyústujícímu po právním posouzení ve výroku rozsudku, předchází v každém případě prováděného hodnocení výsledků dokazování řada dílčích úsudků, v zájmu věcně správného posouzení jednotlivých skutkových okolností. Všechny tyto úsudky se musí nezbytně řídit zásadami logiky.

Teprve jestliže si soud správně skutkově zhodnotil jednotlivé okolnosti, které vyšly v průběhu dokazování najevo, může přikročit k závěrečnému právnímu posouzení, tj. ke správné aplikaci odpovídajícího právního předpisu na zjištěné skutkové okolnosti. Tím také soud své předchozí hodnocení dovršuje ještě posouzením důvodnosti uplatňovaného nároku ve vztahu ke zjištěným skutkovým okolnostem.

2. Vznik a vyhlášení soudních rozhodnutí

Pro správnost rozhodnutí senátu má nemalý význam příprava, průběh a vedení porady senátu.

Účelu, jemuž má porada sloužit odpovídá nejlépe, aby předseda senátu s uvážením povahy projednávané věci členům senátu zpravidla předestřel znovu zejména podstatný obsah návrhu (s případnými změnami a doplňky) a základního procesního vyjádření odpůrce, případně dalších účastníků řízení, k obsahu návrhu; měly by být zopakovány i výsledky soudem provedených důkazů. Přitom by předseda senátu měl přihlídnout také k tomu, co přednesli účastníci řízení na závěr jednání při shrnutí svých návrhů a při vyjádření se k dokazování a k právní stránce věci (§ 118 odst. 3 o. s. ř.). Poté je vhodné provést formou kolektivního projednání skutkové hodnocení výsledků dokazování. V závěru předseda senátu seznámí členy senátu se zněním a případně i ustáleným výkladem zákonných ustanovení, přicházejících v úvahu pro řešení projednávaného případu. Na místě je tu dílčí hodnocení jednotlivých provedených důkazů, konfrontace kladných a záporných poznatků a kladení dílčích otázek, směřující k objasnění zjišťovaných rozporů a vyvolávající samostatné myšlenkové řešení daných problémů a jejich posouzení podle zákonného předpisu.

Je vhodné, aby měl předseda senátu zejména při projednávání složitějších věcí vypracovánu z porady senátu písemnou osnovu (téze) odůvodnění rozhodnutí, která jednak zajišťuje bezprostřední formulaci závěrů, ke kterým senát dospěl, a je vhodnou kontrolou souladu mezi výrokiem rozhodnutí

a jeho zdůvodněním, jednak zajišťuje alespoň základní podklad pro jasné, srozumitelné a důstojné vyhlášení rozhodnutí.

Při vydávání rozhodnutí musí mít soud na zřeteli takto základní hlediska pro vznik (tvorbu) rozhodnutí v občanskoprávní věci:

- zda rozhodnutí odpovídá skutečnému stavu věci, a to v době vyhlášení rozsudku (§ 153 odst. 1, § 154 odst. 1 o. s. ř.) nebo v době vydání usnesení;
- zda rozhodnutí odpovídá platným právním předpisům (§ 2, 157 odst. 2 o. s. ř.) a nikoliv jen úvaze soudu o správnosti či spravedlnosti rozhodnutí, a zda rozhodnutí vychází z konkrétního zákonného ustanovení, vztahujícího se na projednávanou věc;
- zda rozhodnutí vyjadřuje správně zákonné úpravě odpovídající vztah k návrhu na zahájení řízení (§ 152, 153 odst. 2 o. s. ř.);
- zda je vydávané rozhodnutí určité a zda je lze vykonat, aby tak mohlo sloužit k zajištění spravedlivé ochrany práv a oprávněných zájmů občanů a organizací (§ 1 o. s. ř.), zda postačí vykonatelnost rozhodnutí ze zákona či zda není na místě vyslovit předběžnou vykonatelnost k případnému návrhu účastníka řízení (§ 162 o. s. ř.);
- zda je vydávané rozhodnutí přesvědčivé a zda sleduje účel výchovy občanů k zachovávaní zákonů a pravidel socialistického soužití, k čestnému plnění povinností a k úctě k právům spoluobčanů.

Z hlediska výchovného účinku soudního řízení na účastníky řízení i z hlediska dodržení zásady veřejnosti soudního jednání má nemalý význam vyhlášení rozhodnutí s dodržením zákonných předpokladů podle § 156, 168 odst. 1 o. s. ř. Ústní odůvodnění vyhlášeného rozhodnutí musí odpovídat povaze konkrétní projednávané věci a sledovat především to, aby soudnímu rozhodnutí bylo porozumění.

Ze žádného ustanovení občanského soudního řádu (a to ani z § 167 odst. 1 o. s. ř.) nevyplývá povinnost soudu rozhodovat samostatným rozhodnutím o tom, že „se jednání ve věci končí a další důkazy prováděny nebudou“. Ovšem s otázkou, proč některé účastníky navrhované důkazy pro nadbytečnost neprovedl, musí se soud v každém případě vypořádat v odůvodnění rozhodnutí ve věci.

3. Dodržování ustanovení občanského soudního řádu o obsahu a formě rozhodnutí

Ustanovení § 157 o. s. ř. klade ve srovnání s obdobným ustanovením dříve platného zák. č. 142/1950 Sb. zvýšený důraz na náležitosti obsahu a formy rozsudku, stejně jako ustanovení § 169 odst. 1 o. s. ř. s odpovídajícími odlišnostmi na náležitosti obsahu a formy usnesení. Dodržování těchto zákonných ustanovení je účinným prostředkem kontroly správnosti soudního rozhodnutí, protože výpočet náležitostí soudních rozhodnutí v § 157 a § 169 odst. 1 o. s. ř. je k tomu důkladným vodítkem.

Nedostatky v tvorbě a v písemných vyhotoveních soudních rozhodnutí nelze chápat izolovaně jen jako nedodržování ustanovení o obsahu a formě rozhodnutí, poněvadž svou příčinu mají mnohdy v celém způsobu provádění a vedení řízení.

A. Rozsudky

Rozsudek soudu ve smyslu § 157 odst. 1 o. s. ř. tvoří nedílný celek, avšak přesto je ze znění tohoto zákonného ustanovení patrné, že z hlediska obsahu rozsudku dochází ke členění rozsudku na několik částí. Z tohoto hlediska lze hovořit o záhlaví, výroku a odůvodnění rozsudku.

a) Pokud jde o formulaci záhlaví rozsudku, nutno na základě poznatků z praxe soudů poukázat zejména na tyto otázky:

Označení postavení účastníků v řízení ve smyslu § 90 o. s. ř. (navrhovatel – odpůrce, žalobce – žalovaný) je rovnocenné; záměna v tomto označení není pochybením. Z hlediska vhodného výkladu slovního a významového je označení účastníků termíny „žalobce“ a „žalovaný“ vhodné v těch případech, ve kterých jde o typické dvoustranné právní poměry, jako např. v řízení o žalobě o náhradu škody, o vydání věci, o plnění z půjčky, o vydání neoprávněného majetkového prospěchu atd. Stejně tomu bude např. i ve věcech pracovněprávních, v řízení o určení otcovství atd. Naproti tomu je vhodné použití označení „navrhovatel“ a „odpůrce“ v řízení o rozvod manželství, o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů, ve věcech osobního užívání bytů a pozemků, ve věcech neshod o právech a povinnostech vyplývajících z podílového spoluvlastnictví, ve věcech zrušení spoluvlastnictví atd. Ve věcech přezkoumání rozhodnutí jiných orgánů (§ 244 a násl. o. s. ř.) se označují účastníci vždy jako „navrhovatel“ a „odpůrce“.

Zastupuje-li nezletilého účastníka řízení národní výbor, odpovídá ustanovením vlád. nař. č. 59/1964 Sb. o úkolech národních výborů při péči o děti správné označení opatrovníka (zpravidla tzv. kolizního opatrovníka) v záhlaví rozsudku slovy: „ve věci nezletilého.... zastoupeného ONV (MěstNV) v.... jako opatrovníkem“.

Je-li účastníkem řízení socialistické organizace a za ni jedná v řízení pověřený pracovník, nejde o zástupce účastníka ve smyslu § 24 o. s. ř., nýbrž o pověřeného pracovníka, jednajícího za organizaci ve smyslu § 21 o. s. ř. Neuvádějí se tedy tito pracovníci v záhlaví rozsudku jako zástupci organizace.

b) Výrok je nejpodstatnější částí rozsudku. Výrokem rozsudku rozhoduje senát o věci samé.

Obsah výroku rozsudku musí vyjádřit vztah k obsahu návrhu na zahájení řízení nebo k obsahu usnesení, jímž bylo zahájeno řízení bez návrhu ve smyslu § 81 odst. 2 o. s. ř. Rozsudkem musí být rozhodnuto o celé projednávané věci; jestliže však je to účelné, může soud rozsudkem rozhodovat nejdříve jen o její části nebo jen o jejím základu.

V řízení o těch občanskoprávních věcech, o nichž lze řízení zahájit jen k návrhu účastníků (kde tedy nejde o věci uvedené v § 81 odst. 1 o. s. ř.), je soud návrhem na zahájení řízení vázán.

Prolomením této dispoziční zásady je ustanovení § 153 odst. 2 o. s. ř. Ve všech výjimečných případech uvedených v tomto ustanovení lze přisoudit více než účastník žádá, a to i proti jeho vůli; v žádném z uvedených případů však nelze přisoudit účastníkům řízení nárok, který vůbec neuplatňoval.

Soud musí rozhodnout i o alternativním návrhu, podle kterého má dlužník právo zvolit plnění nebo v němž navrhovatel zároveň uvádí, že je ochoten přijmout od žalovaného např. místo nepeněžitého plnění plnění peněžitě. Občanský soudní řád neuvádí nic o těchto alternativních návrzích; to však nebrání tomu, aby se uplatňovaná alternativa návrhů stala podkladem soudního rozhodnutí.

Za základ projednávané věci, o němž soud může rozhodnout mezitímním rozsudkem, je nutno zpravidla považovat všechny sporné otázky vyplývající z uplatňovaného návrhu, které musí soud posoudit, má-li o věci rozhodnout, s výjimkou výše nároku. Tak tomu je např., posoudí-li soud na podkladě žaloby o náhradu škody, zda ke škodě došlo, zda žalovaný škodu způsobil a zda za ni odpovídá, zda škoda byla způsobena také zaviněním poškozeného, případně, zda nárok není promlčen (byla-li námitka promlčení uplatněna) nebo nezanikl.

Částí projednávané věci, o níž je možno podle § 152 odst. 2 o. s. ř. rozhodnout tzv. částečným rozsudkem, může být jednak některý z více samostatných nároků uplatněných v téže žalobě, jednak část téhož nároku, který je předmětem řízení, ale také nárok proti jednomu ze žalovaných v téže

soudní věci. Podmínkou tu není, aby šlo o nárok se samostatným skutkovým základem. Částečný rozsudek musí pak odůvodněním vyjádřit, že jím nebylo rozhodnuto o celé projednávané věci.

V každé části výroku rozsudku se musí promítat vedoucí procesní zásada občanského soudního řádu – zásada materiální pravdy. Této zásadě by se přičilo, kdyby rozhodnutí nevycházelo ze stavu v době, kdy soud o projednávané věci rozhodoval (§ 154 odst. 1 o. s. ř.). Stanoví-li to však právní předpis, nutno vycházet ze stavu v době tímto předpisem určené (např. v době doručení výpovědi pracovního poměru).

Jestliže má být rozsudkem rozhodnuto o celé projednávané věci, je tím vyjádřen i požadavek úplnosti výroku rozsudku ze všech hledisek vymezujících obsah rozhodnutí v § 155 o. s. ř., ale také např. v § 160, 162 odst. 2, § 163 odst. 1, § 142 – 151, 184, 194 odst. 3, § 198 a 200 o. s. ř. Jde tedy o to, aby výrok rozsudku řešil nejen všechny nároky uplatněné v návrhu, ale i otázky tzv. příslušenství pohledávky (úroky nebo poplatek z prodlení), lhůt ke splnění povinnosti, soudem stanovených splátek, ve kterých může být povinnému umožněno tuto povinnost splnit, skutečností, na nichž splnění uložených povinností závisí (např. otázka náhradního bytu, odsoudil-li soud k vystěhování z bytu), komu a kde má být plněno, jakož i otázky soudního poplatku a nákladů řízení, případně vyslovení předběžné vykonatelnosti rozsudku, vztah výroku konečného a rozsudku částečného atd.

Jestliže soud vyhová výrokem rozsudku návrhu zčásti, pak musí výrokem rozsudku také zbývající v návrhu uplatněné nároky (část nároku) zamítnout.

Je-li ze strany žalovaného (odpůrce) podán vzájemný návrh s náležitostmi podle § 97 odst. 1, § 42 odst. 3 a § 79 odst. 1 o. s. ř. a nevyloučí-li soud tento vzájemný návrh k samostatnému řízení, pak o něm musí rozhodnout zároveň s rozhodnutím o návrhu žalobce (navrhovatel) ve výroku téhož rozsudku.

V rozsudku, jímž se ukládá opětující se plnění v budoucnu splatných dávek, je nejvhodnější stanovit plnění platební povinnosti přímo v určitý den kalendářního měsíce (např. vždy 3., 5. atd. dne v měsíci). Znění § 160 odst. 2 o. s. ř. nebrání však ani tomu, aby soud v rozsudku, jímž se ukládá opětující se plnění v budoucnu splatných dávek, poskytl k úhradě dávky na jednotlivé kalendářní měsíce poshovění (respirium) několika počátečních dnů v měsíci, které by rozhodně nemělo přesahovat počátečních 15 dnů v měsíci. Tento postu odpovídá i způsobu výplat mezd v pracovních poměrech a umožňuje splnění platební povinnosti třeba i v případech prvního nástupu závazného do zaměstnání.

Povolil-li soud plnění ve splátkách, musí vždy určit přesně jejich výši a podmínky splatnosti; také tento výrok musí náležitě odůvodnit. Hledisky pro úvahu soudu, má- i přiznat žalovanému, jehož platební povinnost určil, výhodu splátek, budou zejména výše přiznaného plnění, platební schopnost žalovaného i v řízení projevená snaha o splnění závazku, možnost žalobce domáhat se plnění jednotlivých splátek v případě jejich nedodržení a skutečnost, zda by případné zdržení v plnění soudem stanovené povinnosti nedodržením jednotlivých splátek nebylo v řešeném případě vzhledem k osobním poměrům žalobce příliš tíživé. Při určení platební povinnosti ve splátkách se ve výroku rozsudku použije termín „pod ztrátou výhody splátek“, který je účastníkům řízení srozumitelnější než dříve užívané „pod ztrátou lhůt“.

Výrok o nákladech řízení musí být v rozsudku obsažen, i když se jím bude pouze konstatovat, že účastníci nemají právo na náhradu nákladů řízení nebo že se jim náklady řízení nepřiznávají. To se ovšem ve smyslu § 146 odst. 1, písm. a) o. s. ř. nebude zpravidla vztahovat na rozsudky vydané v řízení, které mohlo být zahájeno i bez návrhu.

Také o povinnosti odpůrce zaplatit odpovídající část soudního poplatku, pokud soud vyhověl návrhu

navrhovatele, jenž byl osvobozen od soudního poplatku, je třeba rozhodnout ve výroku rozsudku. Soud může ovšem i dodatečně samostatným usnesením tuto povinnost uložit.

Stát má podle výsledků řízení proti účastníkům právo na náhradu nákladů řízení, které platil v řízeních, v nichž účastníci nemají postavení navrhovatelů a odpůrců, tedy i v těch řízeních, která jsou věcně osvobozena od soudních poplatků, nebo v nichž účastníci požívají osobního osvobození od soudních poplatků (srov. § 11 zák. č. 116/1966 Sb.), tj. v nichž nejde o přiznání osvobození od soudních poplatků soudním rozhodnutím po předchozím zkoumání předpokladů pro takové osvobození ve smyslu § 138 o. s. ř. I v těchto případech může soud podle § 141 odst. 1 o. s. ř. uložit účastníku řízení složení zálohy na náklady důkazu. Uložení náhrady nákladů řízení státu ani uložení zálohy není však možné účastníku řízení, u něhož jsou splněny podmínky pro přiznání osvobození od soudních poplatků a záloh podle § 138 o. s. ř. Jde však o náklady řízení, které nebyly kryty zálohou.

Jde-li o řízení, v němž se vztahu mezi účastníky přichází v úvahu náhrada nákladů řízení (např. podle § 142 - 145 o. s. ř.), má stát podle § 148 odst. 1 o. s. ř. právo na náhradu nákladů řízení proti tomu z účastníků řízení, jehož by podle výsledků řízení stíhala povinnost k náhradě nákladů řízení druhému účastníkovi.

V ostatních případech (např. ve smyslu § 146 odst. 1 o. s. ř.) je třeba vycházet z výroku rozsudku a jím zjištěného skutečného stavu věci na podkladě důkazu, jehož provedení si vyžádalo náklady, které stát platil, a který účastník navrhl nebo který nařídil soud o skutečnostech jím uvedených anebo v jeho zájmu.

Nezbytnou náležitostí jednotlivých výroků soudního rozhodnutí musí být ovšem určitost stanovení jimi ukládané povinnosti nebo určení právního vztahu či práva, aby tak ze znění výroku bylo zcela jednoznačně patrné, jak soud rozhodl. Nemá tedy být výrok rozsudku formulován pouhým odkazem na obsah žalobního návrhu slovy „návrhu se vyhovuje“ nebo „návrh se zamítá“.

Odvolává-li se výrok rozsudku na geometrický plán, případně jiný podobný doklad, stává se obsah této listiny součástí rozsudečného výroku; proto musí být tato listina označení rovněž s nepochybnou určitostí.

Vzhledem k předpisům zák. č. 22/1964 Sb. o evidenci nemovitostí je třeba vycházet při označování nemovitostí z údajů evidence nemovitostí, vedené orgány geodézie a kartografie.

K důslednému uplatňování zásady určitosti výroku rozhodnutí přispívá především přesná a výstižná formulace výroků rozhodnutí.

Je proto např. třeba, aby soud přímo ve výroku rozsudku přesně určil, který ze žalovaných a jakou částku má žalobci (žalobcům) zaplatit, pokud ovšem soud nestanovil (ve smyslu § 438 odst. 2 o. z.) povinnost zaplatit přisouzenou částku společně a nerozdílně. To platí i ohledně výroku o nákladech řízení (§ 140 odst. 1 o. s. ř.).

Soud musí mít při vydávání rozsudku a tím spíše při formulaci jeho písemného vyhotovení na mysli, zda výrok rozsudku je možno vykonat podle ustanovení občanského soudního řádu o výkonu rozhodnutí. O tom je třeba se přesvědčit konfrontací zamýšleného výroku rozsudku s předpisy občanského soudního řádu o výkonu rozhodnutí (pátá část o. s. ř.), zda zákonem předpokládané způsoby výkonu rozhodnutí (§ 257, 258 o. s. ř.) odpovídají zamýšlenému výroku rozhodnutí, zvláště když § 257 o. s. ř. zdůrazňuje, že naříditi a provést výkon rozhodnutí lze jen způsoby uvedenými v občanském soudním řádu.

U složitějších výroků rozsudků je třeba pamatovat i na odstavcové uspořádání a členění výroku rozsudku.

c) Odůvodnění rozsudku musí sledovat účel vyložit opodstatněnost, zákonnost a spravedlnost tohoto závěrečného úsudku soudu. Odůvodnění rozsudku je i prostředkem kontroly správnosti postupu soudu při vydávání rozhodnutí z hlediska možnosti přezkoumání rozhodnutí na podkladě opravného prostředku.

Rozsah v odůvodnění uvedených přednesů účastníků nemá být tak stručný, aby to bylo na úkor pochopení problematiky řízení (s čím se účastníci na soud obrátili), ale ani zbytečně obsáhlý s uváděním přílišných podrobností.

Ustanovení § 157 odst. 2 o. s. ř. odpovídá i ten postup ve formulaci odůvodnění, při němž se nejprve reprodukuje jednotlivě provedené důkazy a pak se uvádí, co z nich soud pokládá za zjištěno a prokázáno. Jednodušší je však takový postup, kdy se nejprve zjišťuje, co se z kterého důkazu pokládá za prokázáno (přičemž se důkazy řadí tak, aby logicky navazovaly na sebe a vytvářely přehledný obraz skutkové podstaty). V další části odůvodnění, když je takto skutková podstata projednávané věci vyjádřena, je třeba uvést, co vypověděli ostatní svědci nebo účastníci řízení a proč soud pokládá za rozhodné důkazy dříve uvedené a proč naopak neshledal rozhodnými důkazy svědčící opačným závěrům.

Po vyličení provedeního dokazování a zhodnocení výsledků dokazování má v odůvodnění rozsudku následovat posouzení zjištěného skutkového stavu podle příslušných zákonných ustanovení, jichž soud použil. Právní posouzení v odůvodnění rozsudku musí konkrétně poukázat na právní předpis, ze kterého soud právní posouzení dovozuje. Pozornost musí být věnována i zdůvodnění výroku rozsudku o nákladech řízení.

Odůvodnění rozsudku musí mít oporu ve spisovém materiálu, případně v konstatovaném obsahu předložených listin či souvisejících připojených spisů. Ani ve stylizaci odůvodnění nelze podceňovat přehlednost, uspořádání a členění textu. Podstatný význam má péče o vhodnou formulaci výsledků dokazování, jejich hodnocení a právních závěrů soudu. Otázka jazykové čistoty vystupuje v odůvodnění ještě výrazněji do popředí než u výroků rozsudků, které jsou stručnější a používají ustálenějších slovních obrátů.

Závěrečnou částí rozsudku je poučení o odvolání, poučení o možnosti výkonu rozhodnutí a den a místo vyhlášení rozsudku (§ 157 odst. 1 o. s. ř.). Poučení musí být jasné a úplné. Musí tedy např. poučení o opravném prostředku obsahovat správné označení opravného prostředku, lhůty k jeho podání a místa, kde má být opravný prostředek podán.

Soudní rozhodnutí nevyjadřuje jen řešení kolize v občanskoprávních vztazích; sleduje také cíle výchovné. Proto k řešení každého případu a k vydání rozhodnutí o něm musí soud přistupovat s vědomím v řízení sledovaného výchovného záměru. Vnější projevem sledovaného výchovného záměru je především přesvědčivost rozhodnutí.

Při doručování rozsudků zástupcům účastníků, jsou-li jimi advokáti, platí sice zásada, že postačí doručení advokátní poradně, avšak je na místě označit na doručence přesně i advokáta jako adresáta.

Písemnost určenou dvěma účastníkům řízení, kteří jsou manžely, nelze doručit jednou společnou poštovní zásilkou na společnou doručenkou. Doručení je v takovém případě účinné jen u manžela, který poštovní zásilku převzal a její převzetí potvrdil svým podpisem na doručence.

Jestliže účastník zemře po vyhlášení rozsudku, avšak dříve, než řízení pravomocně skončilo, postupuje soud prvního stupně podle § 107 o. s. ř. a posoudí podle povahy věci, zda má řízení zastavit nebo přerušit, anebo zda v něm může pokračovat.

Ze znění první věty § 166 o. s. ř. vyplývá rozlišení případů doplnění rozsudků na návrh a bez návrhu. Není-li podán návrh na doplnění rozsudku, pak jej soud může doplnit, pokud rozsudek není v právní moci; jestliže však byl návrh na doplnění rozsudku podán již dříve, než nastala právní moc doplňovaného rozsudku, pak právní moc nebrání tomu, aby mohlo být o včas podaném návrhu na doplnění soudem rozhodnuto.

B) Usnesení

Podle § 167 odst. 2 o. s. ř. se užije na usnesení přiměřeně ustanovení o rozsudku; ustanovení § 168 – 171 o. s. ř. týkají se pak dílčích odlišností této formy soudního rozhodnutí.

a) Při formulaci záhlaví usnesení je nadbytečné uvádět v písemném vyhotovení jména soudců, kteří o vydání usnesení rozhodovali, protože to § 169 odst. 1 o. s. ř. neukládá.

V rozhodnutích o návrhu na obnovu řízení je třeba označovat účastníky řízení podle jejich procesního postavení v původním řízení, ovšem s uvedením, kdo z nich podal návrh na obnovu („k návrhu žalovaného na obnovu řízení“).

b) Vezme-li účastník řízení návrh ve věci zpět před tím, než začalo jednání, pak postačí, aby soud řízení výrokem usnesení pouze zastavil, neboť souhlasu ke zpětvzetí návrhu není zapotřebí. Vydání usnesení o zastavení řízení je však nutné k tomu, aby řízení podáním návrhu zahájené (§ 79 odst. 1, § 82 o. s. ř.) bylo také zákonu odpovídajícím způsobem ukončeno. Z uvedených důvodů upouští Nejvyšší soud od předběžného stanoviska uveřejněného ve Výběru rozhodnutí a sdělení ve věcech občanskoprávních č. 4/1964 pod běž. č. 39, jež připouštělo vzít toto zpětvzetí návrhu na vědomí pouhým záznamem ve spise.

Ve výroku usnesení o nařízení předběžného opatření ve smyslu § 75, 76 a 102 o. s. ř. je nadbytečné (a v případech uvedených v § 77 odst. 1 c) o. s. ř. nesprávné) uvádět, že předběžné opatření pozbude platnosti dnem právní moci rozhodnutí ve věci samé; tento důsledek vyplývá již přímo z § 77 odst. 1 o. s. ř., jenž stanoví, kdy předběžné opatření zanikne ze zákona.

Účelu právní úpravy institutu předběžného opatření v § 74 a násl. o. s. ř. neodpovídá ta část výroku o předběžném opatření, jíž se např. v řízení o určení otcovství ukládá žalovanému, aby platil výživné i za minulou dobu; proto má soud stanovit počátek této platební povinnosti zpravidla ode dne rozhodnutí o předběžném opatření. Pro dobu před podáním návrhu na vydání předběžného opatření tuto platební povinnost stanovit nelze.

Není vždy na místě používat v nařízení předběžného opatření výrok, jímž se obecně zakazuje dispozice s majetkem, který je předmětem spoluvlastnictví.

c) Z ustanovení první věty § 99 odst. 2 o. s. ř. vyplývá, že každé usnesení o schválení či neschválení smíru musí být odůvodněno.

Usnesení o přerušení řízení podle § 110 o. s. ř. se účastníkům doručuje, pokud nejsou při jeho vyhlášení přítomni; doručení tohoto rozhodnutí je třeba pro další vedení řízení. Odvolání proti tomuto usnesení je přípustné, protože nejde o usnesení, jímž by se pouze upravovalo vedení řízení.

Hodlá-li soud prvního stupně sám vyhovět návrhu na opravu odůvodnění rozsudku podle § 165 o. s. ř., rozhodne o tom usnesením, které účastníkům řízení doručí. O návrhu rozhoduje senát. Podání opravného prostředku proti tomuto usnesení není ve smyslu § 202 o. s. ř. vyloučeno. Jestliže soud prvního stupně návrhu nevyhoví, vydá o tom usnesení senátu, které vyhotoví, ale účastníkům nedoručuje, ježto nejde o žádný z případů uvedených v § 168 odst. 2 o. s. ř.; odůvodňovat toto usnesení není třeba (§ 169 odst. 3 o. s. ř.). Potom předloží soud prvního stupně věc odvolacímu

soudu, který o opravě odůvodnění rozhodne.

III.

Správné a spravedlivé rozhodnutí je vyústěním celého občanského soudního řízení, které bylo zahájeno právě proto, aby soud rozhodl o určitém vztahu mezi občany navzájem (nebo občanem a organizací) a o případné poruše nebo kolizi v tomto vztahu. Je-li soudní rozhodnutí vyvrcholením předchozího projednání věci, pak také musí svým obsahem v koncentrovaném vyjádření obrážet i to, jak bylo v řízení dbáno základních hledisek dobré úrovně občanského soudního řízení - náležité přípravy jednání, aktivního podílení se účastníků na řízení, důkladného zjišťování skutečného stavu věci a řádného vedení a kulturnosti řízení.

Průzkum úrovně soudních rozhodnutí nepřinesl uspokojivé poznatky o náležitém dodržování zákonných ustanovení občanského soudního řádu o obsahu a formě rozhodnutí. Tyto poznatky dokládají také poměrně značné rozdíly v úrovni soudních rozhodnutí jednotlivých soudů a u některých soudů i mezi rozhodnutími jednotlivých senátů. Úroveň rozhodnutí soudů prvního stupně tedy ještě výrazněji než úroveň řízení závisí na individuálních schopnostech, znalostech a zkušenostech předsedy senátu. Převažujícími příčinami dosud ne zcela uspokojivě úrovně soudních rozhodnutí jsou příčiny subjektivní, i když chápané v nerozlučné souvislosti, vzájemné podmíněnosti a ovlivněnosti objektivními příčinami nedostatků v práci soudů.

Při vydávání, vyhlásování a vyhotovování písemných rozhodnutí soudů prvního stupně je třeba, aby každý soudce měl zejména na zřeteli, že:

- porušování procesních předpisů v průběhu řízení i při tvorbě rozhodnutí vytváří nejen nedůvěru účastníků řízení, ale znemožňuje soudu i správnou aplikaci hmotněprávních předpisů, a nachází pak svůj výraz v nesprávném nebo nepřesvědčivém a tudíž výchovně neúčinném rozhodnutí.

V každém jednotlivém případě je třeba respektovat jednotu a souvislost hmotného a procesního práva, jakož i to, že ochranu práv a oprávněných zájmů občanů a organizací lze účinně poskytnout jen kvalifikovanou aplikací právních norem v občanském soudním řízení;

- každá soudem řešená věc vyžaduje stejně úměrnou míru pozornosti a pečlivosti při projednávání a rozhodování.

Rozlišování „malých“ a „velkých“ případů může spočívat jen v rozsahu sledovaných souvislostí, odpovídající složitosti a rozpornosti zkoumaného narušení nebo kolize v právních vztazích, nikoli však v metodě a v dodržování hledisek pro zjištění, zhodnocení a posouzení věci;

- neodmyslitelným základem zákonu odpovídajícího a spravedlivého rozhodnutí je správně zjištěný skutečný stav věci. Při tvorbě rozhodnutí jde tedy o to, zda skutkový stav projednávané věci byl správně soudem zhodnocen a zjištěn jako odpovídající objektivní skutečnosti;

- při tvorbě každého rozhodnutí je třeba vycházet z optimálního rozsahu skutkových zjištění, jejichž adekvátnost objektivnímu skutkovému stavu je třeba prověřovat souběžným přiznáním hodnověrnosti jednotlivých získaným údajům, hodnocením výsledků dokazování, a to každého důkazu jednotlivě a všech důkazů v jejich vzájemné souvislosti, a z toho, že právní posouzení jako podřadění zjištěného skutkového stavu věci pod určitou právní normu s uvědoměním si všech sociálně politických souvislostí zkoumaného vztahu je vyvrcholením celého tohoto složitého myšlenkového postupu.

Naproti tomu orgány soudního dozoru (§ 17, 19, 20, 26, 29 a 30 zák. č. 36/1964 Sb. o organizaci soudů a o volbách soudců) musí mít při snaze o zvyšování úrovně soudních rozhodnutí u soudů

prvního stupně na zřeteli, že:

- soudní rozhodnutí jednotlivých senátů soudů prvního stupně musí být pravidelně sledována a hodnocena, zejména předsedy okresních soudů a senáty krajských soudů, a že náročnost senátů soudů vyššího stupně rozhodujících o řádných a mimořádných opravných prostředcích musí být zvyšována při současném prohlubování odborné a politické úrovně všech jejich rozhodnutí a instruktivnosti v nich obsažených konkrétních pokynů soudům prvního stupně k odstranění zjištěných pochybení a nedostatků v řízení a ve zrušovaných rozhodnutích;

- odborná výchova soudců okresních (obvodních) soudů ke zvyšování úrovně soudních rozhodnutí musí být daleko konkrétnější a s osobitým přístupem ke každému jednotlivému pracovníkovi na základě komplexní znalosti úrovně jeho práce za delší období, jeho osobních předpokladů a schopností i pracovních podmínek.

Od přednášek a školení na obecná témata je třeba přistupovat k diferencovaným (tématikou i účastí školených) seminářům, při nichž lze přistoupit i k prostředkům praktického zvládnutí správné formulace rozhodnutí z jednotlivých agend, jež svým obsahem a formou splňují všechny náležitosti § 157 o. s. ř. V zobecnovacích materiálech i v právním tisku je třeba vhodně uplatňovat i seznamování soudců s dobrými vzory soudních rozhodnutí (zejména výroků, ale případně i odůvodnění);

- soudcům prvního stupně musí být důsledně vytvářeny takové pracovní podmínky, aby měli na tvorbu soudních rozhodnutí dostatek času a na písemné vyhotovení rozhodnutí dostatek pracovníků soudní kanceláře, aby posléze žádné soudní rozhodnutí nemuselo z objektivních příčin nést stopy chvatu a přetíženosti soudce nebo nesladěnosti jeho činnosti s obsazením a prací soudní kanceláře a aby tyto pracovní podmínky respektovaly skutečnost, že tvorba soudních rozhodnutí je náročnou a složitou duševní činností soudce, má-li jí být dosaženo zákonem sledovaného závažného výchovného účinku.